

УДК 811. 162.1'06'28'367'246.3 (477.83-25): 070. 41

ТИПОВІ СИНТАКСИЧНІ КАЛЬКИ В ТЕКСТАХ СУЧАСНОЇ ПОЛЬСЬКОМОВНОЇ ПРЕСИ ЛЬВОВА

Оксана ОГОРІЛКО

Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, Львів, 79000, e-mail: ksju_com@ukr.net
Кафедра польської філології

У статті аналізується синтаксис писемного варіанта регіонального різновиду польської мови. Розглянуто синтаксичні конструкції, виникнення і функціонування яких можна пояснити впливом української або російської мов. Увага зосереджена на власне синтаксичних, а також фразеологічно-синтаксичних записаннях.

Ключові слова: регіональний різновид польської мови, синтаксис, норма, узус, полілінгвізм, інтерференція.

Дослідженню лінгвістичного аспекту життя полоноцентричних спільнот, які проживають поза межами Польщі, присвячена велика кількість монографій¹, статей², укладено словники³, які представляють лексику польськомовного середовища поза територією Польщі. І хоча поляки є старою автохтонною етнічною групою у Львові, їхнє мовлення на сьогодні залишається недостатньо вивченим, особливо сучасний стан розвитку цього регіонального різновиду польської мови.

¹ *Dawlewicz M.* Słownictwo socjolektu młodzieży polskiego pochodzenia w Wilnie. Warszawa, 2000; *Kurzowa Z.* Język polski Wileńszczyzny i kresów północnowschodnich. Warszawa, 1993; *Kurzowa Z.* Polszczyzna na Lwowa i kresów południowowschodnich do 1939 roku. Warszawa–Kraków, 1985; *Kurzowa Z.* Studia nad językiem filomatów i filaretów. Fonetyka, fleksja, składnia. Kraków–Warszawa, 1972; *Masojć I.* Regionalne cechy systemu gramatycznego współczesnej polszczyzny kulturalnej na Wileńszczyźnie. Warszawa, 2001; *Mędelska J.* Język polski na Litwie w dziewiątym dziesięcioleciu XX wieku. Bydgoszcz, 1993; *Mędelska J.* Język “Prawdy Wileńskiej”. Północnokresowa polszczyzna kulturalna w początkach sowietyzacji Wilna i Wileńszczyzny. Bydgoszcz, 1999; *Seiffert-Nauka I.* Dawny dialekt miejski Lwowa. (Część I Gramatyka). Wrocław, 1992.

² *Masojć I.* O wpływie składni rosyjskiej na współczesną polszczyznę wileńską (na materiale “Czerwonego Sztandaru”) // *Poradnik Językowy.* Warszawa, 1990. Z.2. S.123–128; *Nagórko A.* Wpływy rosyjskie na język polskiej inteligencji wileńskiej // *Mniejszości polskie i polonia w ZSSR.* Wrocław–Warszawa–Kraków, 1992. S.139–147; *Pacan B.* Uwagi o polszczyźnie przedstawicieli inteligencji lwowskiej pokolenia powojennego // *Studia nad polszczyzną kresową.* Wrocław, 1999. T.10. S.229–235; *Smułkowa E.* Uwagi o języku starszego pokolenia inteligencji lwowskiej A.D. 1989/1990 // *Język polski dawnych Kresów Wschodnich.* Warszawa, 1996. T.1. S.223–255; *Sojka-Masztalercz H.* Niektóre zjawiska słowotwórcze i leksykalne we współczesnej polszczyźnie lwowian // *Studia nad polszczyzną kresową.* Warszawa, 1999. T. IX. S.237–247.

³ *Bartwicka H., Mędelska J.* Może się pan na mnie położyć... Słowniczek dyferencjalny współczesnego północnokresowego dialektu kulturalnego i języka ogólnopolskiego. Bydgoszcz, 1995.

Статус польської мови для польськомовних мешканців Львова або для тих, хто декларує свою приналежність до польської етнічної групи, як і для інших етнічних груп, що проживають на території України, та й, зрештою, в інших країнах, звичайно, не є таким самим, як статус польської мови в Польщі, як з огляду на комунікативні можливості, так і на нормативність, варіантність, а також форму мовної системи. Обсяг комунікативного функціонування польської мови мешканців Львова обмежений, оскільки польська мова для поляків, що проживають не на території Польщі, не є єдиним чи основним мовним кодом. Територіальний варіант загальнопольської мови (*język ogólnopolski*)* не є офіційним державним кодом, він може виконувати функцію лише локального коду. Для етнічної групи цей код виконує інтегруючу функцію, є одним з найважливіших елементів самовизначення та ідентифікації й однією з головних культурних цінностей для членів спільноти.

Унаслідок довготривалих контактів етнічних поляків з автохтонним українським населенням на Західній Україні та на пограниччі Польщі з Литвою і Білоруссю сформувалося середовище так званих кресових поляків, яким притаманні своєрідні культурні і мовні особливості. Проживання на території іншої країни, володіння кількома мовами, безумовно, вносять у їхню мовну поведінку і життя додатковий непольський елемент. У нашому випадку йдеться про вплив української чи російської мов на мовлення поляків Львова. З цієї причини один з регіональних різновидів польської мови, а саме польська мова Львова, становить своєрідне поєднання елементів кількох мовних систем, що надає йому характерних рис і дає підстави визначати його як власний мовний код хоча б лише в локальному вимірі, проте зі столітніми традиціями та активним сучасним функціонуванням.

Інтерференції з української чи російської мов у польську в ситуації полілінгвізму (члени полоноцентричної спільноти Львова зазвичай вільно володіють польською, українською і російською мовами) відбуваються на всіх рівнях мови – фонетичному, морфологічному, синтаксичному, лексичному. Відхилення від загальнопольської норми та узусу виразно простежуються у синтаксисі, зацікавлення яким і стало поштовхом до проведення дослідження. Мета статті – виявлення й аналіз регіоналізмів, які лежать в основі диференційних ознак польської мови Львова порівняно з загальнопольською мовою власне на синтаксичному рівні. Для досягнення мети необхідно було виявити в писемних текстах львівських поляків невідповідності з загальнопольською нормою на синтаксичному мовному рівні; відшукати й навести українські і/або російські відповідники аналізованих структур, а також відповідні узуальні інновації в загальнопольській мові. Об'єктом дослідження стали тексти "*Gazety Lwowskiej*", мову якої, на нашу думку, можна ототожнювати з писемним мовленням поляків Львова. Опрацьовано 25 номерів цієї газети, які виходили протягом 1991–2006 рр. Оскільки на сторінках газети трапляються матеріали з польських сайтів або передруки з польських газет, які, звичайно, не віддзеркалюють розвитку польської мови Львова як одного з регіональних різновидів загальнопольської мови, то до уваги бралися лише статті, листи, оголошення, написані представниками львівської колонії.

Регіональний різновид польської мови є немонолітною, неоднорідною системою регіональної польської мови, якій притаманні наслідки іншомовних інтерференцій значно більшою мірою, ніж це можна спостерігати на ґрунті загальнопольської мови. Елементи, які характеризуємо як відхилення від загальнопольської мови, можуть бути наслідком: 1) іншомовних запозичень, пов'язаних з білінгвальною чи полілінгвальною ситуацією в межах полоноцентричної спільноти, впливом мови країни, на території якої локалізована певна полоноцентрична спільнота, та мов інших етнічних

* У сучасному польському мовознавстві замість терміна "літературна мова" використовують термін "загальнопольська мова".

груп, з якими поляки стикаються у багатоетнічному суспільстві; 2) дефектного, обмеженого знання як польського, так і чужого мовного кодів, яке спричинене несистематичними, поверховими контактами з загальнопольською мовою; 3) самостійного розвитку мови поляків, що не проживають на території Польщі, в інших культурологічних і суспільних умовах, ніж це відбувається у випадку із загальнопольською мовою, що сприяє збереженню архаїзмів, а також утворенню специфічних інновацій⁴.

У пропонованому дослідженні охоплені основні невідповідні загальнопольській нормі синтаксичні елементи писемного варіанта польської мови Львова, зроблена спроба представити загальну картину локальних мовних особливостей з найбільш типовими і фреквентними синтаксичними регіоналізмами. Для порівняння регіонального узусу з загальнопольською нормою як джерело кодифікації норми використувався “Новий словник правильної польської мови” за редакцією А. Марковського⁵, а також праці з культури польської мови⁶.

Д.Буттлер на ґрунті загальнопольської мови виділила три типи синтаксичних запозичень у польській мові: а) фразеологічно-синтаксичні запозичення, тобто калькування зв'язків керування (*polegać na kogo*, замість *na kim*) і сфразеологізованих синтаксичних конструкцій (*nie patrząc na co*, замість *mimo, pomimo*); б) семантично-синтаксичні запозичення – надання додаткових семантичних функцій традиційним лексичним засобам, що служать для побудови речення (наприклад, прийменник *dla* набув значення “призначення” – *szyby dla okien, drożdże dla piwa*); в) власне синтаксичні кальки – копіювання схем з іншої мови для побудови речень і словосполучень (*jaki by nie był*, замість *jakikolwiek by był*)⁷. Ці типи запозичень притаманні також регіональному різновиду польської мови, тобто польській мові, мовці якої проживають поза межами Польщі.

У статті проаналізовано найпоширеніші синтаксичні конструкції, утворені в польській мові Львова внаслідок інтерференцій з української або російської, які можна трактувати (за класифікацією Д.Буттлер) як: власне синтаксичні запозичення – порядок слів; фразеологічно-синтаксичні запозичення – *nie patrząc, nie bacząc, nie zwracając uwagi* (замість загальнопольських сполучників *mimo, pomimo*); *tym niemniej* (замість загальнопольської форми *niemniej jednak*) та ін.

Українська і польська мови не належать до позиційних мов, в яких порядок слів у реченні визначає їхні граматичні функції. В обох мовах порядок слів у реченні визначається як вільний, хоча цю свободу обмежують певні правила і принципи, які не завжди однакові в польській та українській мовах. Прикметникові означення у польській мові поділено (залежно від значення прикметника) на характеризуючі

(*przydawka charakteryzująca*) й класифікуючі (*przydawka gatunkująca* або *klasyfikująca*). Характеризуючі означення, виражені прикметниками, що означають якість, зовнішні і внутрішні властивості й ознаки предмета чи істоти, згідно з загальнопольською нормою, займають місце перед іменником, від якого залежать. Особливістю порядку слів у польській мові є постпозиційне класифікуюче означення, тобто прикметник, що з іменником, від якого залежить, утворюють певне цілісне видове поняття, наприклад: *attaché kulturalny* (*аташе з питань культури*), але *kulturalny człowiek* (*культурна людина*). Переміщення класифікуючого означення у препозицію трак-

⁴ Dubisz S. Język polski poza granicami kraju (1945–1955) – zagadnienia metodologii opisu // Prace Filologiczne. Warszawa, 1995. T.40. S.224.

⁵ Markowski A. Nowy słownik poprawnej polszczyzny. Warszawa, 2003.

⁶ Buttler D., Kurkowska H., Satkiewicz H. Kultura języka polskiego. Zagadnienia poprawności gramatycznej. Warszawa, 1973; Jadacka H. Kultura języka polskiego. Fleksja, słotwórstwo, składnia. Warszawa, 2007.

⁷ Buttler D., Kurkowska H., Satkiewicz H. Kultura języka polskiego. S.422–423.

тується як розбіжність із загальнопольською нормою. На сторінках “Gazety Lwowskiej” часто спостерігається препозиційна локалізація класифікуючого означення, тобто, можна припустити, що такі словосполучення будуються за принципами української мови:

(...) w Polskiej Niedzielnej Szkole im. Jana Pawła II. 9 (344), замість *Polskiej Szkole Niedzielnej im. Jana Pawła II*;

Do 1940 r. na Bukowinie było 25 polskich szkół. 6–7 (39–40), замість *było 25 szkół polskich*; (...)

Możemy rozwijać i wzbogacać polską regionalną kulturę naszego narodu. 9 (369), замість *wzbogacać polską kulturę regionalną*;

(...) Wyczułem jego żal do młodzieży, która dzięki dotacji Senatu RP, uczy się w polskiej sobotnio-niedzielnej szkole. 9 (344), замість *w polskiej szkole sobotnio-niedzielnej*;

(...) dziękujemy panu (...) nauczycielowi sobotnio-niedzielnej polskiej szkoły za piękny referat okolicznościowy. 9 (369), замість *polskiej szkoły sobotnio-niedzielnej*;

Występy kameralnego miejskiego chóru w Mościskach (...) 9 (369), замість *miejskiego chóru kameralnego*;

(...) dyrektor i grono pedagogiczne stanowiło polską przedwojenną kadrę. 1 (361), замість *polską kadrę przedwojenną*.

У зв’язку з порядком слів у реченні не можемо не звернути уваги на спосіб побудови у писемному варіанті регіонального різновиду польської мови складних речень за допомогою питально-відносного займенника *który*. Це елемент поєднання частин складного речення, який, згідно з загальнопольською нормою, повинен займати ініціальну позицію в реченні, яке він приєднує до головного (перед ним може виступати прийменник). Щодо позиції відносного займенника *który* у складно-підрядних реченнях текстів “Gazety Lwowskiej”, то тут він зазвичай міститься на другому або третьому місці підрядного речення. В текстах газети натрапляємо на конструкції:

Najbardziej wiarygodna jest informacja, o rzetelności której nie możemy wątpić. 6 (296), замість *w której rzetelność*;

(...) zachowując równocześnie poszanowanie dla państwa, obywatelem którego jest w chwili obecnej. 6–7 (39–40), замість *którego obywatelem*;

Od tego czasu, głowę państwa, króla wybiera (...) polski parlament – Sejm, prawo udziału w którym posiada cały stan szlachecki. 9–10 (1990), замість *w którym prawo udziału posiada*;

Nasza przyszłość uzależniona jest od (...) stosunków polsko-ukraińskich, pozytywne układanie się których jest kluczem (...) 15–16 (1991), замість *których pozytywne układanie się*.

Неможливо однозначно стверджувати про вплив української чи російської мови на такий порядок слів у підрядному реченні, оскільки в узуальній загальнопольській мові простежується така ж тенденція до розміщення займенника *który* в середині речення.

Окрім формальних відмінностей, тобто власне синтаксичних кальок, тексти статей “Gazety Lwowskiej” містять особливі синтаксичні елементи, які надають їм регіонального характеру, так звані фразеологічні синтаксичні кальки. Польський сполучник *mito*, *rotimo* у писемній польській мові Львова часто виражений конструкціями *nie bacząc, nie patrząc, nie zważając na to, że*. Можемо припустити, що це синтаксичні кальки з української (*незважаючи на, не дивлячись на, не звертаючи уваги на*). Кілька прикладів з текстів статей:

Natomiast dni 1 – 2 maja na Ukrainie nadal są dniami wolnymi od pracy, nie bacząc, na krytykę radykalnej prawicy. 9 (369);

Nie zważając na deszcz, do późnej nocy odbywały się tu przeróżne imprezy (...) 19–20 (75–76);

Nie zważając na zacinający deszcz, przytupywali na grzańskim błocie (...) 18 (354);

Pracują (nauczyciele. – O.O.) z ogromnym zapalem, nie bacząc na trudności (...) 4–5 (37–38);
Nasz dzielny kierowca (...), nie bacząc na zmęczenie na czas dowozi nas. 1 (291);
(...) młodzi i starsi, nie bacząc na konsekwencje, pozostali (...) 17–18 (1991).

I. Масойць такі ж конструкції зафіксувала в регіональному різновиді польської мови в Литві і трактує їх як кальки з російської мови. Дослідниця вказує на стару традицію функціонування конструкцій *nie bacząc, nie patrząc, nie zwracając uwagi, nie zważając* у польській мові Литви, бо тут вони були зареєстровані ще в XIX ст.⁸ Що стосується регіонального різновиду польської мови у Львові, то не відомо, чи це сучасні тенденції, чи традиційні елементи цього локального варіанту. Так, З. Курцова та І. Зайфферт-Наука у монографіях, присвячених функціонуванню польської мови на східних кордонах колишньої Речі Посполитої, про них не згадують⁹.

Безособові речення, предикативним центром яких є невідмінювані за особами дієслова *trzeba* (*треба, потрібно*), *można* (*можна*), *warto* (*варто*), у текстах газети переважають над особовими реченнями такого самого змісту. Наприклад, замість *moż* (*можти*) в особовій формі у регіональному різновиді натрапляємо на речення з безособовим дієсловом *można* (*можна*):

Czy nie można było nam przychodzić wcześniej? 13–14 (1991), замість *Czy nie mogliśmy przychodzić wcześniej?*

Można im było to wszystko lepiej zorganizować. 6–7 (39–40), замість *Mogli to wszystko lepiej zorganizować.*

У загальнопольській мові переважають речення з особовим дієсловом. Натомість, у регіональному різновиді спостерігаємо тенденцію до передачі змісту, де виражається кимсь виконана дія, за допомогою речення з предикативом *trzeba* + інфінітив дієслова та іменником або особовим займенником у давальному відмінку:

Następnego dnia trzeba było nam iść do pracy. 19 (331);
Tu trzeba coś nam zmienić i już nad tym pracujemy. 19–20 (75–76).

Ці конструкції можуть бути дещо модифіковані – у них відсутній іменник або займенник у давальному відмінку:

Uczyłam się, pracowałam, trzeba jeszcze było utrzymywać rodziców, którzy mi powtarzali, że pełnowartościowym człowiekiem stajesz się, gdy po prostu żyjesz, pracując. 1 (361);
Aby zdążyć z Sygniówki do szkoły Krasickich, trzeba tupać godzinę lub więcej. 1 (361);
Trzeba znać prawdę. I trzeba wzajemnie znać swoje relacje. 3–4 (1991);
Nauczycielka zaznaczyła, że trzeba było wcześniej zapowiedzieć swoją wizytę (...) 7 (297).

У загальнопольській мові аналогічний зміст був би, радше, виражений так: (...) *musieliśmy iść do pracy; musiałam jeszcze utrzymywać rodziców; musieliśmy tupać godzinę*; або ж за допомогою особових форм дієслова *powinien* у більш офіційному стилі – *powinniśmy coś zmienić, powinniśmy znać prawdę, powinni byli wcześniej zapowiedzieć*.

Фреквентність описаних конструкцій може бути спричинена впливом української або російської мов. В обох мовах утворення речень з безособовими дієсловами (*можна, треба/потрібно, варто; нужно, надо, следует*) + іменник чи займенник у давальному відмінку є природнішим і має більший обсяг використання.

У регіональних польськомовних текстах фіксується нетипова для загальнопольської мови передача неозначено-особових конструкцій за допомогою дієслова другої

⁸ Masojć I. Regionalne cechy systemu gramatycznego współczesnej polszczyzny kulturalnej na Wileńszczyźnie. Warszawa, 2001. S.133.

⁹ Kurzowa Z. Polszczyzna Lwowa i kresów południowoschodnich do 1939 roku. Warszawa–Kraków, 1985; Seiffert-Nauka I. Dawny dialekt miejski Lwowa. (Część I. Gramatyka). Wrocław, 1992.

особи однини, як в українській мові (*Справжньою людиною стаєш тоді, коли просто живеш і працюєш*):

I gdy widzisz zadowolenie i wdzięczność za ten trud, człowiekowi dodaje to sił (...) 23–24 (359–360);

Z nabożnym zachwytem robisz “honorowe okrążenie” dookoła Rynku (...) 18 (354);

Stojąc koło Ratusza, odczuwasz ogromną koncentrację energii ludzkiej (...) 18 (354);

(...) pełnowartościowym człowiekiem stajesz się, gdy po prostu żyjesz, pracując. 1 (361).

У загальнопольській мові форми дієслів у другій особі однини теж функціонують в узагальнено-особових конструкціях, але це зазвичай прислів'я або усталені фразеологічні звороти (*nie czyń drugiemu, co tobie niemilo*), проте такий спосіб не є продуктивним, як в українській чи російській мові. При перекладі з української мови польською такі конструкції можна було б утворити за допомогою безособового дієслова з часткою *się* у третій особі однини. І. Масойць пише про альтернативне використання в цьому випадку форми: *ktos (хтось), ktokolwiek (будь-хто, хто-небудь), człowiek (людина)* + дієслово у третій особі однини¹⁰. Загальнопольські відповідники регіональних конструкцій можуть виглядати так: *Stojąc koło Ratusza, odczuwa się ogromną koncentrację energii ludzkiej (...)* 18 (354) або *Stojąc koło Ratusza, człowiek odczuwa ogromną koncentrację energii ludzkiej (...)* 18 (354); *(...) pełnowartościowym człowiekiem staje się, gdy po prostu żyje się (...)* 1(361) або *(...) pełnowartościowy człowiek staje się, gdy po prostu żyje (...)* 1(361). Наведені конструкції можна трактувати як синтаксичні кальки з української мови.

У писемному мовленні поляків Львова привертають увагу приєднаним конструкції, за допомогою яких виражається приналежність чогось/когось комусь: *u* + іменник або особовий займенник у родовому відмінку (*U mnie jest kot / В мене є кіт*):

Szkoda, że u nas nie ma takich festiwali na błocie! 18 (354), замість *(...) nie mamy takich festiwali (...)*;

Nie było u nas jednak szkoły polskiej, była ukraińska, w której nie uczono nas języka polskiego. 6 (296), замість *Nie mieliśmy jednak szkoły polskiej, mieliśmy ukraińską (...)*;

Wiele jest u nas miejscowości, które kilkakrotnie nawet zmieniały nazwy. 23–24 (359–360) замість *Mamy wiele miejscowości (...)*;

(...) u nas i we wszystkich państwach sowieckiego reżimu są trudności ekonomiczne. 1 (57), замість *(...) my i wszystkie państwa reżimu sowieckiego mamy trudności ekonomiczne.*

У загальнопольській мові замість присвійної синтаксичної конструкції *u* + іменник або особовий займенник у родовому відмінку використовують речення з дієсловом *mieć* (*мати*). Отже, загальнопольськими синтаксичними відповідниками наведених прикладів з регіонального різновиду є речення: дієслово *mieć*, яке акомодує іменник чи займенник у називному відмінку (назва власника у найширшому і найзагальнішому значенні цього слова), а також іменник у знахідному відмінку (назва об'єкта власності). Представлені конструкції з писемного мовлення членів полоноцентричної спільноти Львова можемо розглядати як інтерференційне явище, тобто, мовці підсвідомо переносять у рідну мову синтаксичні елементи з іншої мови, якою вільно володіють. Можна також припустити, що наявність специфічної присвійної синтаксичної конструкції у регіональному різновиді польської мови є наслідком довготривалого співіснування (і відповідно взаємопроникнення) споріднених слов'янських мов, що призводить до надання двом конструкціям (*u* + іменник або особовий займенник у родовому відмінку / іменник або особовий

¹⁰ *Masojć I.* Regionalne cechy systemu gramatycznego współczesnej polszczyzny kulturalnej na Wileńszczyźnie. S.88.

займенник у називному відмінку + *mieć* + іменник у знахідному відмінку) статусу синонімів у локальному варіанті польської мови.

Специфічне вираження у львівських польськомовних текстах має порядковий номер, який виступає у назвах інституцій (найчастіше в статтях згадуються школи):

(...) *mała wzmianka o występach naszych artystów z 10. szkoły cieszy specjalnie*. 4–5 (37–38);

(...) *ten Lwów dla mnie jak gdyby ograniczał się do pewnego zakątka: kościół Marii Magdaleny*, (...), *10 szkoła* (...) 6–7 (39–40);

(...) *właśnie w 10 szkole odbywają się najważniejsze wydarzenia* (...) 6–7 (39–40);

Zebrania nadal odbywają się w 10 szkole (...) 6–7 (39–40);

(...) *odbył się koncert zbiorowy polskich zespołów amatorskich ze Lwowa: zespół teatralny 10 szkoły śr. BAJ*, (...) *24 szkoły śr. Wokalny – BIAŁA AKACJA, zespół taneczny 24 szkoły śr. TĘCZA i in.* 18 (74).

У регіональному різновиді польської мови до назви школи входить порядковий числівник і словосполучення *szkoła średnia* (*середня школа*): конструкцію (...) *dyrektor 24. Szkoły Średniej* (...) 6–7 (39–40) дослівно можна перекласти “*директор двадцять четвертої середньої школи*”. У наведених прикладах помітна препозиція порядкового числівника; крім цього, крапка після цифр свідчить про те, що в тексті виступає саме порядковий числівник (наприклад, у першому реченні). У загальнопольській мові, як у писемному, так і в усному її варіанті, адміністративні об’єкти, інституції прийнято виокремлювати за допомогою слова *numer* (*номер*) і кількісного числівника, тому дослівний переклад повинен би виглядати так: “*директор середньої школи № (номер) 24 (двадцять чотири)*”. У загальнопольському узусі можуть використовуватися замість повної назви скорочення типу *szóstka*, *siedemnaście*. У регіональному різновиді назви шкіл утворюються на кшталт ідентичних узувальних українських конструкцій. Вплив української мови на польську в цьому випадку відбувається, радше, за допомогою слухового контакту, бо саме в усному варіанті української мови можна почути “*тридцять четверта (середня) школа*”, оскільки візуально (напис на школі, назва школи в писемному тексті) ця сама назва виглядала б “*середня школа № 34*”.

У ході аналізу конструкцій, які використовуються для позначення часових понять у текстах “*Gazety Lwowskiej*”, також виявляються регіональні риси у польській мові Львова. У загальнопольській мові часові поняття здебільшого виражаються таким чином: темпоральна назва може бути вжита в родовому відмінку, наприклад *tego dnia*, *każdego roku*, або ж може бути використана конструкція: прийменник *w* + темпоральна назва в місцевому відмінку: *w tym dniu*, *w zeszłym roku*. Польськомовні львів’яни у більшості випадків до прийменника *w* (*в*, *у*) додають іменник з часовим значенням

у знахідному відмінку:

Rozmawiamy w przeddzień zebrania sprawozdawczo-wyborczego (...) 3 (293);

Pracownicy (...) *w dni wolne od pracy* (...) *społecznie pracowali na cmentarzu*. 4 (294);

(...) *w pozostałe dni roku troszczymy się tylko o siebie* (...) 1–2 (1990);

(...) *w te świąteczne dni oni “rozsunęli” swój harmonogram drukowania gazet* (...) 3–4 (1991);

Opowiedział o tym mediom polskim w Warszawie w przeddzień wizyty do Kijowa. 6 (296);

Nastrój, który panował w ten dzień w szkole, był wspaniały (...) 19–20 (75–76).

Згідно із загальнопольською нормою, у представлених реченнях після прийменника *w* також можуть бути вжиті іменники в знахідному відмінку, але місцевий відмінок в цих конструкціях є фреквентнішим: *w przededniu*, *w dniach wolnych od pracy*, *w pozostałych dniach roku*, *w tych świątecznych dniach*, *w tym dniu*. Перевагу на-

ведених елементів у локальному варіанті польської мови можна пояснити впливом синтаксису української мови, оскільки по-українськи в конструкціях на позначення часу може бути лише іменник у знахідному відмінку: *в цей день, у святкові дні, в переддень візиту*.

Нетиповою для загальнопольської норми є конструкція *tym niemniej*, використання якої поширене в писемному варіанті польської мови Львова:

Tym nie mniej staramy się, zabiegamy i będziemy zabiegać o pomoc dla każdej potrzebującej osoby. 19–20 (75–76);

Tym niemniej (obraz. – O.O.) jest cenny (...) 7–8 (1991);

Tym nie mniej sekcje – działają (...) 15–16 (1991).

У загальнопольській мові відповідником регіональної конструкції *tym niemniej*, подібної до української *тим не менше*, є синтаксична структура *niemniej jednak*. Відповідно вище представлені речення виглядали б на рівні зразкової норми загальнопольської мови так: *Niemniej jednak staramy się, zabiegamy i będziemy zabiegać (...); Niemniej jednak (obraz. – O.O.) jest cenny; Niemniej jednak sekcje – działają (...)*.

Що стосується побудови складних сполучникових речень, то відхилення від загальнопольської норми помітні не тільки у зміні порядку слів (про це йдеться на початку статті), а й у заміні одних сполучників іншими. Наприклад, складносурядні конструкції, які утворюються за допомогою заперечної частки *nie* і сполучника *lecz / ale*, часто на сторінках газети побудовані за зразком своїх українських відповідників *не (...), а – nie (...), а*:

(...) Nie ma innego wyjścia, niż częste przypomnianie nie gorzkich, a lepszych kart, ponieważ były one w naszej wspólnej historii. 6 (296);

(...) wiele zrobiliśmy dobra nie dla kogoś, a dla siebie (...) 7 (297)

Це явище також поширене у сучасній загальнопольській мові і зареєстроване на рівні ужиткової норми¹¹.

Дистинктивною ознакою писемної польської мови Львова є відсутність допоміжного дієслова *być* (*бути*) у складеному іменному присудку. Це спостерігається у випадку, якщо іменна частина складеного присудка виражена прикметником або дієприкметником, рідше – якщо частиною складеного іменного присудка є іменник (останній приклад):

(...) nasza przyszłość uzależniona od stosunków polsko-ukraińskich (...) 15–16 (1991);

(...) ściany kościoła (...) już prawie gotowe. 13–14 (1991);

Te obawy (...) nie uzasadnione (...) 1–2 (1990);

(...) historia naszych narodów nie łatwa (...) 17–18 (1991);

(...) nasz cel wspieranie ich w tak trudnym okresie. 7 (297).

Ще однією особливістю складеного іменного присудка в регіональній польській мові є акомодация дієсловом *być* прислівникової форми, наприклад, *To jest świetnie*, замість прикметникової *To jest świetne*. У реченнях без семантично окресленого підмета, роль якого виконує займенник *to*, іменний присудок, згідно із загальнопольською нормою, повинен бути виражений формою прикметника середнього роду *To jest dziwne*. Приклади з текстів газет:

To, że tak będzie, było wiadomo w roku 2004. 23–24 (359–360), замість *to (...)* *było wiadome (...)*;

Chyba nie jest to możliwe. 7 (297), замість *(...) nie jest to możliwe*;

¹¹ Markowski A. Nowy słownik poprawnej polszczyzny. Warszawa, 2003. S.1.

To, że budowa odbywała się w takich warunkach, było bardzo trudnie. 9 (299), замість *to (...) było bardzo trudne.*

В утворенні таких конструкцій у польському регіональному мовленні може простежуватись наслідування принципів конфігурації речень українського синтаксису. Й.Мендельська та І.Масойць пишуть про велику частотність застосування прислівникових форм замість прикметникових у писемному мовленні поляків, які проживають у Литві. Виникнення такої конструкції у польськомовних литовців пояснюється інтерференцією з російської мови, де спостерігається морфологічна омонімія форм середнього роду та форм прислівника¹². Оскільки більшість польськомовних лівів'ян вільно володіє українською та російською мовами, можна припустити, що на появу в польській мові Львова конструкції *To jest ciekawie*, могла мати вплив російська (*Это интересно*, порівн.: омонімію, *Он интересно взглянул; Его поведение очень интересно*) або ж українська мова (*Це цікаво*).

Синтаксичні кальки відзначаються особливо “замаскованим” і прихованим характером, адже чужа синтаксична структура будується з рідних слів. Для мовця, який не стикається з теоретичними положеннями мовної норми, виявити синтаксичні кальки і уникати їх дуже складно. Усвідомлення застосування іншомовного запозичення стає ще меншим, якщо мовець щоденно використовує три близькоспоріднені мовні системи (польську, українську, російську).

¹² *Masojć I.* Regionalne cechy systemu gramatycznego współczesnej polszczyzny kulturalnej na Wileńszczyźnie. S.124–125.

**TYPICAL SYNTACTIC BORROWINGS IN THE TEXTS
OF LVIV PRESS IN POLISH LANGUAGE**

Oksana OHORILKO

*L'viv Ivan Franko National University
1, Universytets'ka Str., L'viv, 79000, e-mail: ksju_com@ukr.net
The Polish Philology Department*

The review of syntax of writing variant of regional variety of Polish is carried out. Syntactic constructions are analyzed, origin and functioning of which can be explained by influence of the Ukrainian or Russian language. Attention is concentrated on syntactic and phraseological-syntactic borrowings.

Key words: regional variety of Polish, syntax, norm, uzus, polilinguism, interference.

Стаття надійшла до редколегії 23.11.2009
Прийнята до друку 25.12.2009